

завершеною (вийшло друком лише три томи: Стародубський, Ніжинський і Прилуцький полки). Тут же історик нагадав, що питаннями, пов'язаними з „Реєстром“, займався і В. Липинський.

У 20-х рр., працюючи над „Студіями над державою Богдана Хмельницького“ (Записки НТШ.— Т. 138—151), звернувся до „Реєстру“ Іван Крип'якевич. Продовжуючи дослідження проблеми, у 50-х рр. він видав монографію „Богдан Хмельницький“ (1954), нарис „Адміністративний поділ України 1648—1654 рр.“ („Історичні джерела та їх використання“), до якого додав карту „Адміністративний поділ України 1648—1654 рр.“; ця карта одержала загальне визнання. Тоді ж у цьому виданні з'явилося дослідження Ф. Шевченка „Реєстр Війська Запорозького 1649 р.— джерело історії козацтва на Україні“. Отже, твердження, що вивчення „Реєстру“ відновилося у 50-х рр., не цілком точне.

1994 р. видавниче підприємство „Козаки“ зробило спробу перевидати „Реєстр“ за публікацією О. Бодянского українською мовою у трьох випусках. Дотепер побачив світ перший випуск, до якого включено передмову О. Бодянского та Реєстр Чигиринського, Черкаського, Київського і Корсунського полків, а також статтю „Осип Бодянский — син свого народу і Батьківщини“ О. Горобини та „Від перекладача“ — пояснення засад передачі тексту.

Першим з мовознавців для розв'язання питання словотвору використав атропоніми „Реєстру“ В. Сімович у 1920—1930 рр.

Доповненням додатку „З історії дослідження „Реєстру Війська Запорозького 1649 року“ є „Матеріали до бібліографії“, до яких включено 157 праць, у тій чи іншій мірі пов'язаних з вивченням „Реєстру“. Нам здається, що серед них мали б бути згадані вище праці М. Грушевського, О. Лазаревського, В. Липинського, І. Крип'якевича. Думки автора щодо перспектив вивчення пам'ятки, сподіваємося, сприятимуть її активізації. До сказаного хочемо додати: варто досліджувати „Реєстр“ і з аналогічними реєстрами пізнішого часу. Адже зберігся ряд своєрідних реєстрів населення Гетьманщини початку XVIII ст. Наприклад, в архівах збереглися переписи козаків, посполитих і міщан Полтавського полку за 1726 і 1732 рр. з зазначенням їх майнового стану (козаки можливі, кінні, тяглі, піші, весма убогі, козаці вдови; посполиті-тяглі, піші, вдови, піддані, тобто залежні).

Отже, нове видання „Реєстру Війська Запорозького 1649 року“ — визначна подія в українській археографії. Маємо надію, що незабаром з'явиться об'єднане в анотації факсимільне відтворення оригіналу та алфавітний покажчик до „Реєстру“, відсутність якого утруднює користування книгою. Водночас слід сприяти виданню „Реєстру“, критично прочитаного і відтвореного засобами сучасної української абетки, який підготував до друку Ярослав Дзира.

Іван БУТИЧ

Д. І. Дорошенко. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право.— К.: Українознавство, 1996.— 254 с.+ 3 нenum. с.

Фундаментальний твір українського історика, публіциста, громадського і державного діяча, автора близько тисячі праць з історії України, української історіографії, історії культури, церкви, літератури та політичних взаємин України з

Західною Європою Дмитра Дорошенка (1882—1951) „Огляд української історіографії“ кладе початок новій серії історіографічних видань, засновником якої є Національна Академія наук України, зокрема, Інститут української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського, Інститут східноєвропейських досліджень, Інститут держави і права імені В. М. Корецького та Східноєвропейський дослідний інститут імені В. Липинського. Редколегія серії: Я. Пеленський, П. Сохань (співголови), О. Толочко (відповідальний секретар), В. Потульницький, Н. Яковенко, К. Вислобоков, Я. Дашкевич, В. Ульяновський, І. Гирич, Р. Залуцький, Л. Білас. Упорядкування та нарис — Ю. Пінчук, Л. Гриневич.

Згадана узагальнююча праця Дмитра Дорошенка написана на початку ХХ ст. і вперше надрукована 1923 р. у Празі. Вона охоплює час від ХІ до початку ХХ ст. Його зміст: Вступ, у якому коротко охарактеризовано літературу предмету. Українські літописи ХІ — ХІІІ віків. Литовські або західноукраїнські літописи. Синодики або пам'ятники. Національний рух ХVІ — ХVІІІ ст. і оживлення історичної традиції у письменстві. Українські літописи ХVІІ століття. Хроніки. Козацькі літописи. Козацькі літописці. Українська мемуаристика (Автобіографічні спомини, записки, дневники). Українське минуле в чужій історіографії ХVІІІ ст. Заходи коло збирання й видання матеріалів до української історії. Відгуки історичних мотивів в українській літературі ХVІІІ віку. Українська історіографія перших десятиліть ХІХ віку. Дослідження крайової історії. Нові спроби синтезу. Розвиток етнографічних досліджень і їх зв'язок з історіографією. „Народ“ як об'єкт історії. Видавці і дослідники місцевої історії. Офіційні заходи коло організації археологічної роботи на Україні. Спроби видання органу для дослідників української старовини. Українське національне відродження на Правобережжі. „Українська школа“ в польському письменстві. Хлопомани. В. Антонович. Юго-Западный одділ Географічного товариства в Києві. М. Драгоманов. „Киевская старина“ та її ближчі співробітники Ол. Лазаревський, П. Єфименко, Ор. Левицький, Ів. Каманін та інші. Дослідження в українській історії в російській та польській історіографії. Розвиток наукових дослідів української історії в 80—90 роках ХІХ ст. Михайло Грушевський і Наукове товариство імені Шевченка у Львові. Перші десятиліття ХХ віку. Організація наукової праці на Україні Наддніпрянській.

Репринтне видання за першодруком „Огляду української історіографії“ підготовано та видруковано на обладнанні, наданому Інституті української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського Фондом Катедр Українознавства (ФКУ) при Гарвардському університеті (США). Програма українознавчих досліджень, фундатором якої є ФКУ, фінансується за рахунок благодійних пожертв українських громад США та Канади.

Відкривається видання вступним словом Я. Пеленського „Українська державна школа“. Автор застерігає, що серію „Державна школа: Історія. Палеографія. Політологія. Право“ можна вважати продовженням і своєрідним доповненням праць з творчої спадщини Вячеслава Липинського, засновника державної школи в українській історіографії і політичній теорії, яке здійснюється від 1973 р. Східноєвропейським дослідним інститутом імені Вячеслава Липинського у Філадельфії (США), а від 1991 р.— спільно з Інститутом української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського. Прикладом цієї співпраці є видання праць В. Липинського „Україна на переломі“.

Представників державницької школи в українській історіографії поділено на чотири групи. 1. Історики, які писали історію з теоретичної перспективи: В. Липинський (1882—1931), Олександр Шульгин (1889—1960), Борис Крупицький

(1894—1958), Сергій Шульгин (1864—1938); 2. Історики, які займалися загальною історією, застосовуючи позитивістський метод: Степан Томашівський (1875—1930), Іван Крип'якевич (1886—1967), Мирон Кордуба (1886—1948), Микола Чубатий (1889—1975), Василь Гарасимчук (1880—1944), Н. Полонська-Василенко (1884—1977), Олександр Оглоблин (1889—1922), Дмитро Дорошенко; 3. Історики, які досліджували сучасну їм історію: Василь Кучабський (1865—1975); 4. Історики-юристи, які займалися історією держави і права та взаєминами України з іншими державами: Станіслав Дністрянський (1870—1935), Володимир Старосольський (1888—1942), Лев Окиншевич (1898—1980), Андрій Яковлів (1872—1955).

Далі йде стаття упорядників Ю. Пінчука та Л. Гриневич під назвою „Дмитро Дорошенко та його твір „Огляд української історіографії““.

У додатку „З епістолярної спадщини Д. І. Дорошенка“ вміщено листи Дмитра Дорошенка до М. М. Грінченка за 1923—1926 рр.

Немає сумніву, що нове видання „Огляду української історіографії“ буде радо сприйняте як істориками, так і всіма, хто цікавиться розвитком вітчизняної науки.

Іван БУТИЧ

Юрій Мицик. Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу середини XVII століття.— Дніпропетровськ: ВПОП „Дніпро”, 1996.— 262 с.

Юрій Мицик — знаний дослідник визвольних змагань українського народу під керівництвом Богдана Хмельницького. Його перу належить 140 праць, у яких порушується це питання. Пропонована увазі читачеві монографія — це своєрідний підсумок майже двадцятирічної праці дослідника. У ній розглядається весь комплекс джерел з історії Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст. проти колоніального гніту Речі Посполитої. У дослідженні здійснено класифікацію та систематизацію джерел періоду 1648 — середини 1654 рр., визначено повноту, репрезентативність, ступінь вірогідності кожної категорії джерел та найважливіших пам'яток. Обмежене з відомих нам причин дослідження 1654 р. утруднює аналіз кількісних показників, якими автор оперує, характеризуючи листи та універсали Богдана Хмельницького.

Монографія складається з передмови, де зроблено історіографічний огляд, та семи розділів і післямови.

У першому розділі „Головні архівні зібрання з історії національно-визвольної війни“ автор насамперед аналізує актові книги судово-адміністративних та фінансових установ Речі Посполитої, де фіксувалися події, пов'язані з визвольною війною, які зберігаються в Центральному державному історичному архіві України у Києві та Львові. Частина цих матеріалів була опублікована у другій половині XIX — на початку XX ст. Звернуто увагу на монастирські фонди і колекції, у яких зберігається чимало листів та універсалів Б. Хмельницького, інших документів про визвольні змагання. Водночас наголошується на важливих джерелах з цієї проблеми, що зберігаються в рукописних відділах бібліотек і музеїв, зок-